

DNR: 2025/319

Handläggare: Anna Nyström
Telefon: 08-508 460 92

Till Stockholms Stadshus AB
Carolina Tillborg

Remiss av Lekvärdesriktlinjer – utformning av förskole- och skolgårdar

Sammanfattning

Stockholms Stadshus AB har skickat remiss av Lekvärdesriktlinjer – utformning av förskole- och skolgårdar till SISAB för yttrande. I kommunfullmäktiges budget 2023 och 2024 fick utbildningsnämnden i uppdrag att i samarbete med kommunstyrelsen, förskolenämnden, stadsbyggnadsnämnden, stadsdelsnämnderna och SISAB ta fram lekvärdesriktlinjer för förskolegårdar och skolgårdar. Enligt uppdraget ska riktlinjerna så långt som möjligt vara styrande för såväl kommunala som fristående förskolor och skolor. I detta remissvar framförs synpunkter kring de aspekter som hänger samman med SISAB:s arbete med utbildningsmiljöer.

Ebba Agerman
VD

SISAB, Skolfastigheter i Stockholm AB

Postadress:
Box 5010
121 05 Johanneshov

Besöksadress:
Palmfeltsvägen 5, våning 5
121 62 Johanneshov

Tel: 08-508 460 00
e-post: diarie@sisab.se
webbadress: www.sisab.se

Org.nr: 556034-8970
Styrelsens säte: Stockholm
En del av Stockholms stad

Remissen

I kommunfullmäktiges budget 2023 och 2024 fick utbildningsnämnden i uppdrag att i samarbete med kommunstyrelsen, förskolenämnden, stadsbyggnadsnämnden, stadsdelsnämnderna och SISAB ta fram lekvärdesriktlinjer för förskolegårdar och skolgårdar. Enligt uppdraget ska riktlinjerna så långt som möjligt vara styrande för såväl kommunala som fristående förskolor och skolor. Lekvärdesriktlinjer ska säkerställa att Stockholms förskole- och skolgårdar uppnår de goda lekvärden som staden eftersträvar och att de samhällsviktiga synergier som gårdarna skapar når sin fulla potential. Vidare ska lekvärdesriktlinjerna användas av samtliga nämnder, bolag och privata aktörer vid planering av placering, storlek och utformning av förskolegårdar och skolgårdar. Riktlinjerna ska användas vid planering av nya gårdar och vid upprustningar av befintliga gårdar.

SISAB:s synpunkter

Förskole- och skolmiljöer är en högt prioriterad fråga inom SISAB. Skol- och förskolegårdar är ett viktigt rum för eleverna och boende i närområdet. En plats som erbjuder lekytor men också ställen med träd och grönska, dels för skydd mot värme och sol men också en yta som bjuder in till vila och återhämtning. SISAB arbetar redan idag med att till skapa kvalitativa och tillgängliga förskolegårdar utifrån zoner för olika aktiviteter. Gårdar bör även ha naturliga inslag av grönska samt varierad topografi där det är möjligt. SISAB prioriterar redan idag utemiljön som en viktig fråga och arbetar med utformning av gårdar utifrån biologisk mångfald, där exempelvis återbruk av naturmaterial är ett viktigt inslag. Som exempel kan nämnas bolagets arbete med anläggande av skogsmatta på en förskolegård under 2024 i samband med upprustning av gården. Skogsmattan hämtades från skogsområden som ska avverkas och innehöll ljun, mossor, lingon och blåbär. På detta sätt får bolaget omgående en skogsmiljö för barnen och ett naturligt tillskott av biologisk mångfald samt en undervegetation för gårdens träd.

Grönska ökar välmående och förstärker ekosystemtjänster samt inspirerar till lek. SISAB har tillsammans med elever och utbildningsförvaltningen utvecklat skolgårdar sedan 2015. Målsättningen med projekten har varit att säkerställa elevinflytande samt öka förutsättningarna för rörelse utomhus, inkludera tillgänglighet, gynna biologisk mångfald och samtidigt anpassa gårdarna för ett förändrat klimat genom svalkande grönska och genomsläppliga material. För att klara det hårda slitaget på en skolgård, planteras stryktåliga och motståndskraftiga växter som till exempel bambu och salix.

I SISAB:s anvisningar finns beskrivningar kring zonuppdelning av gårdar utifrån både pedagogik och ekologiska värden och naturkontakt. Grunden för SISAB Ute bygger på Boverkets indelning av förskolegården i zonerna trygg, vidlyftig och vild för att skapa en utmanande och kreativ utemiljö som stimulerar hjärta, hjärna och kropp

Lekvärdesriktlinjerna som syftar till att lyfta och bredda planeringen av kvalitativa utemiljöer till flera aktörer i staden kommer att bidra till ytterligare utveckling. Programmet utgör ett gediget kunskapsunderlag med en vetenskaplig grund och kommer bidra till ytterligare utveckling av utomhusmiljöer. SISAB kommer att följa utvecklingen inom området och säkerställa kompetensen internt. SISAB kommer genomlysas arbetssätt och rutiner för markskötsel och anvisningar för markanläggning av skol- och förskolegårdar.

Lekvärdesriktlinjerna ökar kunskapen kring de behov som finns hos olika barngrupper och individer. De stöttar barnen och deras behov för en sund fysisk och psykisk utveckling. Riktlinjerna ger också en bra grund för den pedagogiska verksamhet som skolan/förskolan bedriver.

Lekvärdesriktlinjerna liksom utbildningsförvaltningens lokal- och funktionsprogram för utförandet av byggnaden stödjer SISAB i att bygga bra skolor. Som är angivet i materialet så är en utvärdering senast

2030 av största vikt, likt kontinuerlig uppföljning och utvärdering av funktionsprogram för nybyggda skolor där det senare fortlöpande revideras avseende innehållet för att förbättra kravställningarna.

SISAB anser att det är av stor vikt att löpande följa upp och utvärdera utförda projekt, för kunskapshöjande aktiviteter och revidering av kravställningar och skötselrutiner. SISAB uppskattar att materialet är indelat i olika delar så att mottagaren och användaren av riktlinjerna kan fokusera på det som är viktigt för det aktuella projektet.

Lekvärdesriktlinjerna kommer vara ett stöd i tidig planering för att säkerställa funktion och kvalitet där ytmått är en faktor. I den täta staden kommer dock avvägningar att behöva göras vilket programmet också stödjer.

Flertalet av de åtgärder som föreslås i riktlinjerna är av vikt och möjliggörare för att SISAB ska uppnå och möta de krav som ställs vad gäller lekvärden, hållbarhet, miljöaspekter och utmaningar med klimatförändringarna. Programmet bedöms möta ambitionerna i kommunfullmäktiges budget samt miljöprogram och klimathandlingsplan.

Att utöka, bevara och förvalta grönområden ger en stor synergieffekt mellan klimatanpassning, biologisk mångfald och reduktion av växthusgaser. Dessa tre områden gagnas av att använda sig av mer naturliga material och mindre hårdgjorda ytor. Det är även tre områden som är väl förankrade lokalt (inom Stockholm stad), nationellt (genom diverse myndigheter och Sveriges miljömål) och internationellt (genom EU).

SISAB vill lyfta fram att det blir av vikt att löpande följa upp och utvärdera riktlinjerna för att utveckla såväl nödvändiga skötselrutiner som det förebyggande trygghets- och säkerhetsarbetet. Ny utrustning och utformning för med sig nya kravställningar och anpassningar av exempelvis bolagets markskötselavtal, rutiner och krav för besiktningar av lekutrustning, anpassade skötselanvisningar och kravställningar avseende materialval och zoner för att möjliggöra maskinell snöröjning, framtida underhåll av byggnad (t.ex. med framkomlig plats för byggnadsställningar och intransporter av byggmaterial). Detta är ett arbete som behöver utvecklas över tid.

Det är också av vikt att inte kostnader för drift och skötsel ökar varför en noggrann planering vid utplacering av till exempel träd, planteringar mm kommer bli centralt så att inte underhållet av exempelvis tak och fasade behöver öka. Likaså blir det av vikt att noggrant följa upp materialval och standard på utrustning i relation till drift och förvaltning.

SISAB konstaterar därför att en utveckling av befintliga gårdar behöver göras succesivt över tid för att utvecklingen ska kunna ske kostnadseffektivt och för att ny kunskap ska kunna byggas upp.

Vad gäller besiktningar och säkerhet är detta en central fråga för bolaget. Rent konkret behöver bolaget sätta en modell som går i linje med fastighetsägaransvaret för att säkerställa nödvändiga besiktningsrutiner

Förändringsarbetet kommer även säkerligen innebära diskussioner med verksamheten kring just felanmälningar utifrån att gårdar på ett annat sätt än tidigare tillåts vara mer naturliknande både utifrån lera, buskage som skymmer samt rotsystem som påverkar marken. Det kommer behövas kompetensinsatser för både medarbetare inom bolaget men även hos beställare av skol- och förskoleprojekt hos utbildningsförvaltning och stadsdelar. Av programmet framgår att utbildning är av vikt för verksamheten vilket SISAB också vill understryka.

Kostnader för utveckling av nya gårdar enligt lekvärdesriktlinjerna är svår att uppskatta initialt. Mer praktisk erfarenhet behöver byggas upp. Initiala investeringskostnader för nya skol- och förskolegårdar

kommer också att variera beroende på tomtens storlek och förutsättningar. Nya gårdar enligt lekvärdesriktlinjerna kräver individuell skötsel och mer kompetens av den som utför skötseln. Lekvärdesriktlinjerna förespråkar användning av mer naturmaterial, naturmaterial slits snabbare och kräver tätare underhåll/skötsel, men är billigare att reparera. Sammanfattningsvis är det troligt att ovanstående kommer att leda till högre drift- och underhållskostnader för SISAB. I dagsläget beräknas hyra för SISAB:s lokaler genom samverkansavtalet. Hyran baseras på antal kvm lokalyta men det tas ingen hänsyn till antal kvm gårdsyta. Med anledning av införandet av lekvärdesriktlinjerna behöver SISAB se över en modell för hur drift och underhåll av mark/gårdar ska se ut framöver.

Sammanfattningsvis så ser SISAB att bolaget såväl som kommunala som fristående förskolor och skolor med stöd av lekvärdesriktlinjerna framgent kan få stöd i att utveckla stadens skol- och förskolegårdar på ett naturligt och hållbart sätt som inspirerar till lek och gynnar den biologiska mångfalden. Dokumentet kommer vara särskilt viktigt i den tidiga planeringen och SISAB ser fram emot en ökad samverkan i dessa processer med övriga staden.